

Correctievoorschrift HAVO

2024

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*
Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

Indien aan een gevraagde berekening geen eis is toegevoegd ten aanzien van de nauwkeurigheid van de afronding, dan elke juiste manier van afronding goed rekenen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Cashewnoten

1 maximumscore 2

volledige mededinging / volkomen concurrentie

Voorbeelden van juiste kenmerken zijn:

- Er zijn veel aanbieders.
- Het product is homogeen.
- Vragers en aanbieders kunnen de gehele markt overzien: er is sprake van transparantie.
- Er is vrije toe- en/of uittreding.
- De verkopers hebben geen marktmacht / de verkopers zijn prijsnemers.

indien volledige mededinging en twee juiste kenmerken genoemd	2
indien volledige mededinging en één juist kenmerk genoemd	1
indien geen volledige mededinging en twee juiste kenmerken genoemd	1
alle andere antwoorden	0

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- (Uit de aanbodlijn blijkt dat) de gehele oogst / de hoeveelheid C wordt aangeboden ongeacht de prijs 1
- hetgeen betekent dat (de %-verandering van de aangeboden hoeveelheid / de teller van de breuk en dus) de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan 0 / dat het aanbod (volledig) prijsinelastisch is. 1

3 maximumscore 3

- De totale opkoopkosten worden weergegeven met het vlak BIJC. 1

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- De invoering van de minimumprijs leidt tot een aanbodoverschot (BC / IJ) 1
- welke tegen de minimumprijs P_{min} (= H / I / J) wordt opgekocht. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het consumentensurplus is gelijk aan het verschil tussen de betalingsbereidheid en de te betalen prijs, en 1
- dit verschil wordt kleiner doordat de kopers een hogere prijs (dan de evenwichtsprijs) moeten betalen (en dit is een nadeel voor de kopers). 1

of via verwijzing naar bron 1:

- Het consumentensurplus verandert door de minimumprijs van EKG naar HKI, en 1
- dit betekent dat het consumentensurplus afneemt (en dit is een nadeel voor de kopers). 1

5 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Het opkoopprogramma wordt betaald uit belastingafdrachten van burgers. Hierdoor kunnen de belastingafdrachten toenemen.
- Het opkoopprogramma kan ten koste gaan van andere overheidsbestedingen waar burgers belang bij hebben.

6 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

(korte-termijn effect pijl 1:) Door de gestegen arbeidsproductiviteit zijn minder mensen nodig voor dezelfde productie / mensen worden vervangen door machines, waardoor de werkgelegenheid afneemt (bij gelijkblijvende productie).

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- (lange-termijn effect pijl 2:) Deze investeringen (in arbeidsproductiviteit verhogende technologieën) leiden tot een daling van de loonkosten per product. Hierdoor kunnen de prijzen (van exportgoederen) dalen en verbetert de internationale concurrentiepositie. 1
- (lange-termijn effect pijl 3:) Hierdoor kan de export van cashewnoten toenemen, waardoor de (binnenlandse) productie toeneemt en de vraag naar arbeid / de werkgelegenheid kan toenemen. 1

Opgave 2 Kiezen voor een tandarts

8 maximumscore 2

Voorbeelden van relevante kenmerken met toelichting zijn:

- Er is sprake van prijszetting, want elke aanbieder bepaalt zelf de tarieven.
- Er is sprake van een groot aantal aanbieders, want er zijn in het land ongeveer 9.000 tandartsen werkzaam.
- Het geleverde product is heterogeen, want er is sprake van verschillende diensten/service/vertrouwensband tussen tandarts en klant.

indien twee relevante kenmerken met bijpassende toelichting	2
indien één relevant kenmerk met bijpassende toelichting	1
alle andere antwoorden	0

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door marktwerking (vrijgeven van de tarieven) ontstaat concurrentie tussen de aanbieders van tandzorg (de tandartsen), en 1
- deze concurrentie zal leiden tot lagere prijzen, omdat de vragers van tandzorg (de patiënten) op zoek gaan naar goedkopere zorg (bij gelijke kwaliteit). 1

10 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de verzekeraar de kosten vergoedt, zal de vrager / de patiënt geen sterke prijsprikkel hebben / zal deze niet op zoek gaan naar de goedkoopste aanbieder, en 1
- zal de aanbieder / de tandarts (als deze veel zorg levert aan patiënten met verzekering) geen sterke prikkel hebben om lagere tarieven/prijzen te hanteren. 1

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- hogere prijzen 1
- minder (concurrentie op) kwaliteit 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is, via een vergelijking van de verwachte kosten over vier jaar:

- Over een periode van vier jaar bestaan de (verwachte) tandartskosten uit 4 x 2 x de halfjaarlijkse gebitscontrole + de kosten van een vervolgbehandeling.
Dus de kosten bij de twee tandartsen zijn:
Mondmedisch Centrum $4 \times 2 \times \text{€ } 28 + \text{€ } 60 = \text{€ } 284$
De Concurrent $4 \times 2 \times \text{€ } 26 + \text{€ } 70 = \text{€ } 278$ 1
- De kosten bij vier jaar tandzorgverzekering bestaan uit 4 x de jaarpremie + de kosten van het eigen risico bij een vervolgbehandeling
 $= 4 \times \text{€ } 69 + \text{€ } 5 = \text{€ } 281$. 1
- Denzel (is risiconeutraal en) kiest dus de optie met de laagste verwachte kosten, dat wil zeggen dat de overstap naar De Concurrent (zonder verzekering) het best past bij de voorkeur van Denzel. 1

of via een berekening van de jaarlijkse verwachte kosten:

- De jaarlijkse (verwachte waarde van de) tandartskosten bestaan uit 2 x de halfjaarlijkse gebitscontrole + 25% x de kosten van een vervolgbehandeling (want één keer per 4 jaar is gelijk aan jaarlijks een kans van 25%).
Dus de jaarlijkse kosten bij de twee tandartsen zijn:
Mondmedisch Centrum $2 \times \text{€ } 28 + 0,25 \times \text{€ } 60 = \text{€ } 71$
De Concurrent $2 \times \text{€ } 26 + 0,25 \times \text{€ } 70 = \text{€ } 69,50$ 1
- De jaarlijkse (verwachte waarde van de) kosten bij een tandzorgverzekering bestaan uit de jaarpremie + de kosten van het eigen risico:
De premie is € 69 per jaar en de verwachte kosten van het eigen risico zijn 25% (kans) keer het eigen risico per vervolgbehandeling
 $= \text{€ } 69 + 0,25 \times \text{€ } 5 = \text{€ } 70,25$. 1
- Denzel (is risiconeutraal en) kiest dus de optie met de laagste verwachte kosten, dat wil zeggen dat de overstap naar De Concurrent (zonder verzekering) het best past bij de voorkeur van Denzel. 1

Opgave 3 Studiekosten

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De overheid heeft nu minder belastinginkomsten (van belastingplichtigen die scholingskosten aftrekken / van belastingplichtigen die minder gaan werken om te studeren) en zal nu dus (meer) moeten lenen / minder kunnen aflossen. 1
- De hogere verdien capaciteit van de belastingplichtige leidt later tot hogere belastingontvangsten en dus tot de mogelijkheid om dan meer af te lossen. 1

Opmerking

Een redenering via beperking van de overheidsbestedingen nu in ruil voor meer bestedingen later kan ook juist zijn.

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Asymmetrische informatie speelt een rol als de overheid niet (goed) weet of een belastingplichtige / een studie voldoet aan de voorwaarde dat het gericht is op een beroep (met voldoende inkomen), terwijl de ontvanger van de subsidie dat wel weet. 1
- Dit kan betekenen dat er ook studiekosten worden afgetrokken door belastingplichtigen voor wie de regeling niet bedoeld is en hierdoor ontstaan hogere uitgaven voor de overheid / hierdoor zijn de toekomstige belastingopbrengsten lager dan verwacht. 1

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Mensen uit lagere inkomenscategorieën hebben minder financiële ruimte om een studie te bekostigen dan mensen uit de hoogste inkomenscategorie. 1
- De aftrekpost voor studiekosten levert belastingplichtigen met een hoogste inkomen procentueel een groter voordeel op (49,5%) dan mensen met een lager inkomen (19,03% of 36,93%). 1

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- studiekosten € 2.300 + € 400 = € 2.700
De aftrekbare kosten zijn: € 2.700 – € 300 = € 2.400. 1
- Het inkomen valt in de eerste schijf.
belastingvoordeel: € 2.400 x 0,1903 = € 456,72
Totale netto studiekosten = studiekosten – belastingvoordeel
= € 2.700 – € 456,72 = € 2.243,28. 1

Opgave 4 Rente omlaag, maar dan?

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Consumenten verwachten verdere prijsdalingen en stellen consumptie uit (met als gevolg dat bedrijven hun investeringen uitstellen). 1
- Dit kan leiden tot een negatieve spiraal van steeds verder dalende bestedingen/productie. 1

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

- In een laagconjunctuur is sprake van onderbezetting van de productiecapaciteit, 1
 - waardoor toegenomen bestedingen (vanwege de renteverlaging) zonder investeringen kunnen worden beantwoord (met productieverhoging). 1
- of
- In een laagconjunctuur hebben bedrijven geen / lage winstverwachtingen, 1
 - waardoor investeringen (naar verwachting) niet kunnen worden terugverdiend, en daardoor nauwelijks toenemen. 1

19 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Jaarlijkse woonlasten bij eigen woning:
 hypotheekrente: 2% van € 240.000 = € 4.800
 overige woonlasten: 12 x € 250 = € 3.000
 € 7.800. 1
- Jaarlijkse woonlasten bij huurwoning:
 De huur wordt jaarlijks verhoogd met 4%. In het derde jaar is de jaarlijkse huursom € 7.200 x 1,04 x 1,04 = € 7.787,52 (en dat is kleiner dan € 7.800).
 In het vierde jaar is de jaarlijkse huursom € 7.200 x 1,04 x 1,04 x 1,04 = € 8.099,02. 1
- Dus de jaarlijkse huursom in het vierde jaar is groter dan € 7.800 / meer dan de jaarlijkse woonlasten bij een eigen woning. 1

20 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- een mogelijke waardeinstijging van de koopwoning
- onzekerheid over inkomen in de toekomst
- een mogelijke verandering in het belastingstelsel, zoals beperking van de aftrek van hypotheekrente / stijging van het eigenwoningforfait
- consumentenvoorkeur voor een bepaald type woning

Opgave 5 Zorgen om morgen

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Omdat 67-plussers gemiddeld meer gebruik maken van overheidsuitgaven (aow, zorg) / minder belasting afdragen dan de 20- tot 66-jarigen, 1
- stijgen de overheidsuitgaven / dalen de overheidsinkomsten en daalt het toekomstige overheidssaldo (bij een gelijkblijvend voorzieningenniveau en dus verslechtert het houdbaarheidssaldo). 1

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Als het arbeidsaanbod van de 20- tot 66-jarigen toeneemt,

- dan dalen de toekomstige overheidsuitgaven aan uitkeringen, en 1
- dan stijgen de toekomstige overheidsinkomsten uit belastingen. 1

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij beleidsoptie 1 (verhoging van het marginaal belastingtarief) daalt het besteedbaar inkomen / nettoloon, 1
- waardoor de prikkel om (meer) te gaan werken kan afnemen (en dit betekent dat het arbeidsaanbod daalt). 1

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij beleidsoptie 2 (uitkeringen verlagen) wordt het (toch al lage) besteedbaar inkomen van uitkeringsgerechtigden lager (terwijl het besteedbaar inkomen van werkenden gelijk blijft), 1
- waardoor het relatieve verschil tussen lage en hoge (secundaire) inkomens groter wordt (dus leidt het beleid tot denivellering). 1

Opmerking

Beleids optie 1 is onjuist, want deze optie leidt tot nivellering.

Opgave 6 Aanbesteding

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De aannemer Schot in de Zaak zal een verdeling accepteren waarmee de eigen startkosten worden terugverdiend. 1
- Het minimale verdelingsvoorstel dat Schot in de Zaak zal accepteren is € 25.000 / € 25.001. 1

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als beide partijen vaker samenwerken, speelt vertrouwen (in een gunstige toekomstige samenwerking) een rol bij de keuze van Schot in de Zaak (om het voorstel te accepteren of te weigeren). 1
- Bouwrijk (weet dat en) zal een hoger bedrag voorstellen (dan in de eerste situatie om daarmee vertrouwen van Schot in de Zaak te winnen). 1

27 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat in relatie tot de context:

- Een juist voorbeeld van een sociale norm. 1
- Een juiste beschrijving van de invloed van die sociale norm op het gedrag van beide aannemers / beide spelers. 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als de omgeving sociale normen heeft over bijvoorbeeld een gelijke verdeling bij gelijke prestatie, 1
- dan zal Schot in de Zaak een (te laag) bedrag dat niet voldoet aan de sociale norm (bijvoorbeeld over eerlijke verdeling) weigeren, en dan zal Bouwrijk vanwege de sociale norm een hoger bedrag voorstellen om gezichtsverlies in de sociale omgeving te voorkomen. 1

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De verzekeraar kan een lagere premie vragen, omdat zij een lager bedrag hoeft uit te keren / de verzekerde een groter deel van de schade zelf betaalt, en 1
- de verzekerde zal zich bij een hoger eigen risico meer inspannen om de schade te voorkomen of te beperken / bij een hoger eigen risico wordt moral hazard beperkt. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Opgave 1

tekst vrij naar <https://www.nu.nl/buitenland/5565743/president-tanzania-dreigt-leger-in-zetten-in-cashewnotencrisis.html>. Geraadpleegd op 14 maart 2023.

Opgave 3

tekst https://www.belastingdienst.nl/bibliotheek/handboeken/html/boeken/FISIN2021/fiscale_informatie_2021aftrek_studiekosten_en_andere_scholingsuitgaven.html. Geraadpleegd op 14 maart 2023.

tekst vrij naar <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-1juli2016-Evaluatie-aftrekpost-scholingsuitgaven.pdf>. Geraadpleegd op 14 maart 2023.

Opgave 5

tekst en bron 1 “Zorgen om morgen”, CPB, december 2019,
<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Vergrijzingsstudie-2019-Zorgen-om-morgen.pdf>. Pagina's 5, 7 en 11. Geraadpleegd op 18 maart 2023.

Overige tabellen, grafieken en teksten

bron Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2023

